

SOCIALINIO DARBO TECHNOLOGIZACIJA

Doc. dr. Daiva Alifanovienė

Šiaulių universitetas, Specialiosios pedagogikos ir psichologijos fakultetas,
Specialiosios pedagogikos katedra
P. Višinskio g. 25, 5400 Šiauliai
Telefonas 59 57 32
Elektroninis paštas sppkatedra@cr.su.lt

Pateikta 2001 m. spalio 3 d.

Parengta spausdinti 2002 m. balandžio 29 d.

Recenzavo Šiaulių universiteto Specialiojo ugdymo mokslinio centro direktorius prof. dr. Jonas Ambrukaitis ir šio Universiteto Specialiosios pedagogikos ir psichologijos fakulteto Specialiosios pedagogikos katedros vedėjas doc. dr. Algirdas Ališauskas

Santrauka

Straipsnyje analizuojamos socialinės technologijos kaip žmogaus kultūros dalis, tam tikra socialinių teorijų rūšis, tirianti kokybinius ir kiekybinius socialinės aplinkos pokyčius. Šis reiškinys suvokiamas kaip tam tikra metodų ir būdų sistema, užtikrinanti žmogaus funkcionavimo socialinėje aplinkoje sėkmę.

Socialinis darbas pateikiamas kaip viena iš žmogaus veiklos rūšių. Ji, kaip ir kiekviena veikla, turi savo struktūrą, kur kiekvienos sudėtinės dalies funkcijos yra reikšmingos ir įgauna prasmę sąveikaudamos su kitomis sudėtinėmis dalimis. Tokios darniai veikiančios struktūros traktuotinos kaip gana savarankiškos sistemos, įsiliejančios į bendrą socialinę sistemą ir sudarančios darnią visumą.

Socialinis darbas šiame kontekste pateikiamas kaip santykinai savarankiška įvairių socialinių technologijų visuma, sudaranti vientisą įvairių poveikio metodų bei būdų sistemą, socialinių darbuotojų naudojamą įvairiose socialinėse tarnybose, siekiant palankiai spręsti klientų problemas.

Įvadas

Atkūrus mūsų šalies nepriklausomybę, pasikeitus politinėms, filosofinėms nuostatoms, keičiantis ekonominei formacijai, kuriantis rinkos ekonomikai, industrinei ir poindustrinei visuomenei jau neabejojama socialinio darbo kaip mokslo, akademinės disciplinos, naujos žmogiškosios veiklos rūšies bei profesijos reikalingumu. Deja, šios profesijos natūrali raida ir tobulėjimas mūsų bei kitose posovietinėse šalyse keletą dešimtmečių buvo dirbtinai nutraukti ir išgyveno keletą neprofesionalios veiklos raidos etapų (Bočarova, 1994; Cholostova, Sorvina, 2001). Išskirtinas praėjusio amžiaus 7-ojo dešimtmečio organizacinis–empirinis, ieškojimų laikotarpis, kai socialinėje–pedagoginėje praktikoje atsirado vaikų darbo po pamokų, suaugusiųjų veiklos po darbo organizatorių, dirbančių kultūros, sveikatos, teisėsaugos srityse, profsajungose. Dinamiškas 8-ojo dešimtmečio aplinkos edukacijos – socialinių–pedagoginių, sveikatos, kaimo, kultūros kompleksų, žinybinių klubų kūrimosi laikotarpis. Deja, šio etapo socialinis darbas buvo nesistemiškas, prastai koordinuojamas, buvo silpni ryšiai tarp institucijų, atstovaujančių skirtingoms socialinės gerovės sritims (švietimui, teisėsaugai, sveikatos apsaugai, kultūrai), kai kurių profesijų darbuotojai turėjo atlikti jiems nebūdingas socialinės pagalbos teikimo funkcijas. Tai, be abejo, nepadėjo kurti socialiniam darbui kaip kompleksinei struktūrai, padedančiai žmonėms aktyviai integruotis į visuomenę. 10-ajame dešimtmetyje atkūrus nepriklausomybę, pasikeitus politinei ir ekonominei situacijai atsirado prielaidų profesionaliai spręsti žmonių socialines problemas. Socialinio darbo, kaip profesionalios veiklos, plėtrą šiame etape rodo šie faktai:

- Lietuvos Respublikos Vyriausybė išleido keletą teisinių aktų, įgaliojančių valstybės mastu rūpintis piliečių gerove (Socialinės politikos programą (1995), Socialinių paslaugų (1996), Vaiko teisių apsaugos pagrindų (1996), Vaiko globos (1998), Invalidų socialinės integracijos (1992), Socialinio aprūpinimo sistemos pagrindų (1990) ir kitus įstatymus);
- buvo kuriamos įvairių gerovės sričių socialinės pagalbos tarnybos ir valdymo sistema (socialinės globos ir rūpybos skyriai, vaikų teisių apsaugos tarnybos, šeimos, dienos, labdaros, psichikos sveikatos centrai, nakvynės namai, šeimos bei laikini vaikų globos namai ir kt.);
- pradėti rengti specialistai (socialiniai darbuotojai, socialiniai pedagogai, socialiniai edukologai) šalies aukštosiose ir aukštesniosiose mokyklose bei įsteigta Socialinių darbuotojų asociacija (1993).

Esant būtiniausiajam juridiniam socialinių problemų sprendimo pagrindui, kuriantis socialinių tarnybų infrastruktūrai bei sparčiai gausėjant profesionalų bendruomenei atskleidžiama socialinių problemų sprendimo bei socialinės pagalbos teikimo kokybės problema.

Akivaizdu, kad, norėdami siekti sėkmės, suteikdami socialinę pagalbą, turime užtikrinti aukštą šio proceso kokybę. Kaip esant gana ribotiems ištekliams bei didelėms socialinėms problemoms siekti bent minimalios socialinės gerovės ir sėkmės sprendžiant problemas? Kaip optimizuoti žmogaus ir aplinkos santykius, siekiant maksimalaus žmogaus funkcionalumo ir savirealizacijos? Šie klausimai atskleidžia problemą.

Straipsnio **tikslas** yra:

- atskleisti socialinio darbo, kaip specifinės veiklos, struktūrą;
- pateikti socialinių bei socialinio darbo technologijų esmę, struktūrą, skirstymo ir klasifikavimo problemišumą.

Teorinės analizės **objektas** yra socialinėje erdvėje egzistuojantis visuomenės ir asmenybės sąveikos derinimo procesas, kuris optimizuojamas socialinėmis ir socialinio darbo technologijomis.

Teorinė analizė remiasi šiomis **nuostatomis**:

- socialinis darbas suvokiamas kaip viena iš žmogiškosios veiklos rūšių, turinti savo struktūrą bei dėsningumą;
- socialinės pagalbos procesas analizuojamas kaip technologijų sistema, galinti padėti suderinti asmenybės ir aplinkos santykius;
- socialinės ir socialinio darbo technologijos suprantamos kaip naujųjų metodų ir būdų sistema, leidžianti siekti visuomenėje vykstančių socialinių procesų darnos.

Technologizacijos procesas – visuomenės socialinio statuso garantas

Šalies politikoje ir ūkyje vykstančios permainos verčia reformuoti socialinius institutus. Tam vykdyti reikia naujų socialinių technologijų. Mūsų šalies socialinėje realybėje terminas „technologija“ pradėtas taikyti socialiniams procesams apibrėžti dar gana neseniai. Kita vertus, šiuolaikinio žmogaus veiklos technologizacija yra neišvengiamas visos socialinės–techninės revoliucijos padarinys.

Rinkos ekonomikos šalyje „socialinės technologijos“ sąvoka pradėta vartoti XX a. 3–4 dešimtmečiais ir buvo skirta ne procesams, susijusiems su mašinomis ir mechanizmais, bet daug platesniems reiškiniams, apimantiems ir socialinę sferą, aiškinti. Socialinio darbo teorija ir praktika šį terminą perėmė iš socialinės inžinerijos (taikomosios sociologijos šakos), kurios esminis uždavinys yra sukurti poveikio priemonių sistemą, mažinančią socialines įtampas ir atkuriančią socialinį stabilumą įvairiose žmogiškosios egzistencijos srityse: politinėje, ekonominėje, teisinėje, informacinėje–komunikacinėje, valdymo bei tiesioginės pagalbos silpnosioms visuomenės grupėms. Socialinių technologijų kūrimas yra nuolat vykstantis procesas ir laikomas taikomosios sociologijos bei socialinio darbo pagrindu.

Lietuvoje, kaip ir kitose posovietinėse šalyse, iki 10-ojo dešimtmečio socialinio darbo nei kaip taikomojo mokslo, nei kaip profesijos nebuvo, todėl šis terminas nebuvo vartojamas.

Kita vertus, tai nereiškia, kad šiose šalyse socialinėmis technologijomis niekas nesidomėjo. Visuomeninių mokslų tyrimų išvados bei technologijos buvo naudojamos sprendžiant ideologinio, politinio, organizacinio darbo problemas, kuriant liaudies ūkio plėtojimo penkmečio planus. Sovietmečiu buvo išleista nemažai mokslo darbų, skirtų socialiniam planavimui vykdyti, spręsti socialines problemas, efektyvinti darbo procesą, analizuoti visuomenės socialinę struktūrą, gyvenimo būdą bei kitas problemas (Cholostova, Sorvina, 2001).

Suprantama, sovietinių laikų mokslų kontroliavo valstybė. Jis buvo ideologizuotas, beveik neautonomiškas, jo skelbiamos išvados, atradimai, mokslinės–techninės naujovės turėjo palaikyti valstybės politinę–idėjinę santvarką bei ūkinę–ekonominę formaciją.

Galima teigti, kad tarybinių laikų socialinis planavimas ir valdymas yra tam tikras rinkos ekonomikos šalių socialinės technologizacijos atitikmuo, turintis keletą bendrų dalykų (Cholostova, Sorvina, 2001).

Socialinės technologijos

- Teorinis pagrindimas
- Technologinės procedūros
- Technologiniai instrumentai
- Metodai
- Rezultatai
- Ekonominis aprūpinimas
- Įdiegimas

Socialinis valdymas

- Valdymo problemų formulavimas
- Informacijos kaupimas
- Sprendimo paieška
- Sprendimo priėmimas
- Darbų organizavimas ir vykdymas
- Kontroliavimas (grįžtamasis ryšys)

Taigi visuomenėje vykstančių socialinių procesų ir problemų sprendimo technologizacija Lietuvoje bei kitose posovietinėse šalyse neatsirado vakuume, bet plėtojosi specifiškoje socialinėje kultūrinėje erdvėje, ir dabartiniame profesionaliajame taikomosios sociologijos ir socialinio darbo etape atsiranda būtinybė apibrėžti technologizacijos proceso esmę, turinį ir įgyvendinimo mechanizmą.

Technologija (iš graikų k. *techne* – menas, amatas + *logos* – mokslas) socialiniuose moksluose traktuojama kaip žinių įgijimo būdų sistema, leidžianti pakeisti objekto kokybę. Socialinės technologijos plačiąja prasme – tai tam tikra socialinių teorijų rūšis, analizuojanti kokybinius ir kiekybinius socialinės dinamikos (tarpasmeninės, grupinės, visuomeninės) pokyčius. Sąlygiškai technologijas galima suprasti kaip tiltą tarp teorijos ir realaus socialinių procesų algoritminio reguliavimo praktikos.

Teoretikai, apibūdindami šį socialinį–kultūrinį reiškinį, pabrėžia skirtingus jo aspektus. Vieni jį apibūdina kaip veiklą, kuria pasiekiamas tikslas ir pakinta objektas, arba veiklą, kaip sistemingą procesą, sudarytą iš keleto nuoseklių, sąveikaujančių procedūrų ir operacijų. Kiti technologijas suvokia kaip žinių visumą apie socialinių procesų organizavimo būdus bei pačius veiksmus, atliekamus pertvarkant tuos procesus. Kai kurie autoriai šį reiškinį traktuoja kaip naujųjų metodų sistemą, taikomą ieškant socialinės sistemos išteklių bei siekiant optimalių įvairių problemų (žmonių gyvenimo sąlygų gerinimo, socialinės politikos tobulinimo, konfliktų sprendimo ir kt.) sprendimo rezultatų, naudojant minimalias sąnaudas.

V. Ivanovas (1996), V. Patruševs (1998) ir kiti autoriai, analizuojantys šį socialinį–kultūrinį reiškinį, konstatuoja, kad socialinės technologijos – tai žmogiškosios kultūros elementas, atsirandantis joje arba evoliuciškai, arba sukuriamas dirbtinai pagal tos kultūros dėsnius. Tai – tam tikra žinių ir įgyvendinimo sąlygų jungtis, leidžianti žmogui aktyviai reguliuoti savo veiklą siekiant tikslų. Socialines technologijas galima laikyti ir metodų visuma, leidžiančia socialinės veiklos procese spręsti esminį prieštaravimą tarp žmogaus savirealizacijos ir gebėjimo integruotis į socialinį–kultūrinį kontekstą.

Socialinių technologijų atsiradimas sietinas su greito ir plataus naujų veiklos formų, idėjų, projektų „tiražavimo“ poreikiu, kuris leistų žmonėms siekti geresnių gyvenimo sąlygų, efektyvesnių tarpasmeninių santykių.

Socialinių bei socialinio darbo technologijų objektas yra socialinėje erdvėje vykstantys skirtingų lygių socialiniai procesai: tai pačiame individe, tarp kelių individų arba tarp individo ir grupės vykstantys procesai bei tarpgrupiniai, visuomeniniai ir globalūs socialiniai procesai.

Optimizuojant socialinius santykius artimojoje aplinkoje skirtingų lygių socialiniai procesai leidžia išskirti bendrąsias, kurių esmė – strateginių socialinių objektų projektavimas, bei šakines, kurių paskirtis – daugiau taktinis poveikis socialiniams objektams, technologijas.

Konceptuali lygmeniu toks santykinis skirstymas į lygius neišsprendžia esmės–tikslų–priežasties (bendrojo) ir taktinio–procedūrinio (šakinio) technologijų suderinamumo klausimo. Šiame straipsnyje nesiekiami išspręsti šio euristinio uždavinio. Tiesiog norėtume pateikti dvi socialinių procesų technologizacijos metodologines nuostatas, kad būtų atskleistas šio proceso diskursyvumas ir nevienareikšmiškumas.

Viena jų priskirtina amerikiečių sociologinės mokyklos atstovui E. Thomui (1984). Šio autoriaus ir jo šalininkų nuomone, socialinių technologijų prasmė yra naujovių (tyrimo programų, eksperimentų, metodikų ir modelių) kūrimas. Ypač svarbus šioje koncepcijoje evoliucinis tyrimas, kuris gali būti pritaikytas projektuojant pačias įvairiausias technologijas ir naujoves. Šį tyrimą, pasak autoriaus, turi sudaryti keletas nuoseklių fazių (probleminės situacijos analizė, planavimas, plėtojimas, vertinimas, įgyvendinimas), kurios ir sudaro jo esmę (Smeris, 1988; Turneris, 1990).

Analizuojant šią koncepciją išryškėja keletas dalykų:

- technologizacijos proceso objektas yra tam tikra socialinė situacija, problema;
- ontologinė technologizacijos ir naujovių įdiegimo prasmė yra nuoseklus veiksmų procesiškumas;
- šiuose procesuose modelis, projektas (t. y. mintis) lemia praktinius veiksmus;
- mintis racionalizuoja procesiškumą ir nuoseklumą;
- toks projektavimas bei naujoviškumas leidžia prognozuoti padarinius.

Šiek tiek kitokios metodologinės koncepcijos laikosi Rusijos taikomosios sociologijos mokyklos teoretikai (Danakinas, 1996; Kurbatovas, 1999 ir kt.), nelaikantys socialinių technologijų įdiegimo proceso „panacėja“ nuo visų problemų ir visais laikais. Jų nuomone, technologizacija turi koreliuoti su problemų sprendimo tikslais ir siekiniais. Taigi socialinių technologijų ištekliai turi aprėpti įvairias žmogiškosios būties sritis (mokslą, pramonę, politiką ir kt.), jas koordinuoti. Ontologiniu požiūriu technologijos turi spręsti visuomenėje kaip sistemoje esančias problemas. Ši koncepcija plačiau suvokia ir technologijų objektą. Jis traktuojamas kaip socialinių procesų, sąveikaujančių ir veikiančių vienas kitą, sistema. Technologizacijos (metodologijos–teorijos bei metodikos–procedūrų) procesas turi koreliuoti su socialiniu procesu, kuriam jis taikomas.

Šios metodologinės mokyklos teoretikai (Cholostova, Sorvina, 2001; Zainiševs, 2000 ir kt.) mano, kad socialinės technologijos, kaip sociokultūrinis reiškinys, turi tam tikrą bendrą struktūrą, sudarytą iš tam tikrų elementų:

Prasmė	_____	Kodėl?
Tikslas	_____	Kas gali būti pasiekta?
Turinys	_____	Kokios kryptys?
Organizavimas	_____	Kokiais būdais sieksime?
Metodai ir būdai	_____	Kaip tai darysime?
Kvalifikacija	_____	Kas?
Įvertinimas	_____	Kokie rezultatai?

Pasak minėtų autorių, kiekvienos socialinės technologijos struktūrai turėtų būti būdinga: algoritmas, t. y. nuosekli veiksmų sistema, padedanti siekti tam tikro tikslo, standartizuota veikla, t. y. kokybiškas procedūrų ir veiksmų atlikimas, operacijų nuoseklumas bei konkrečios problemos sprendimo logika, paremta moksliskai pagrįstu socialiniu projektu.

Socialinių technologijų gausumas, priklausantis nuo socialinės aplinkos įvairovės, lemia būtinybę jas tipologizuoti. Socialinių technologijų, kaip bet kurių kitų socialinių–kultūrinių reiš-

kinių, tipizacija vykdoma, remiantis tam tikrais esminiais požymiais, leidžiančiais vienas technologijas santykinai „sujungti“ ir „atskirti“ nuo kitų, todėl nė viena tipologizacija negali būti vienareikšmiška. Klasifikacijos pagrindu gali tapti socialinės erdvės lygis (globalios, demografinės, ekonominės, karinės, krizių technologijos), objekto apimtis (asmuo, grupė, bendruomenė), žmogiškosios veiklos sfera (politinė, dvasinė, gamybinė), gerovės sritis (švietimas, medicina), mokslų bei teorijų (sociologinių, psichologinių, kompleksinių) įtaka, vadyba ir valdymas (strateginės, informacinės, naujosios technologijos).

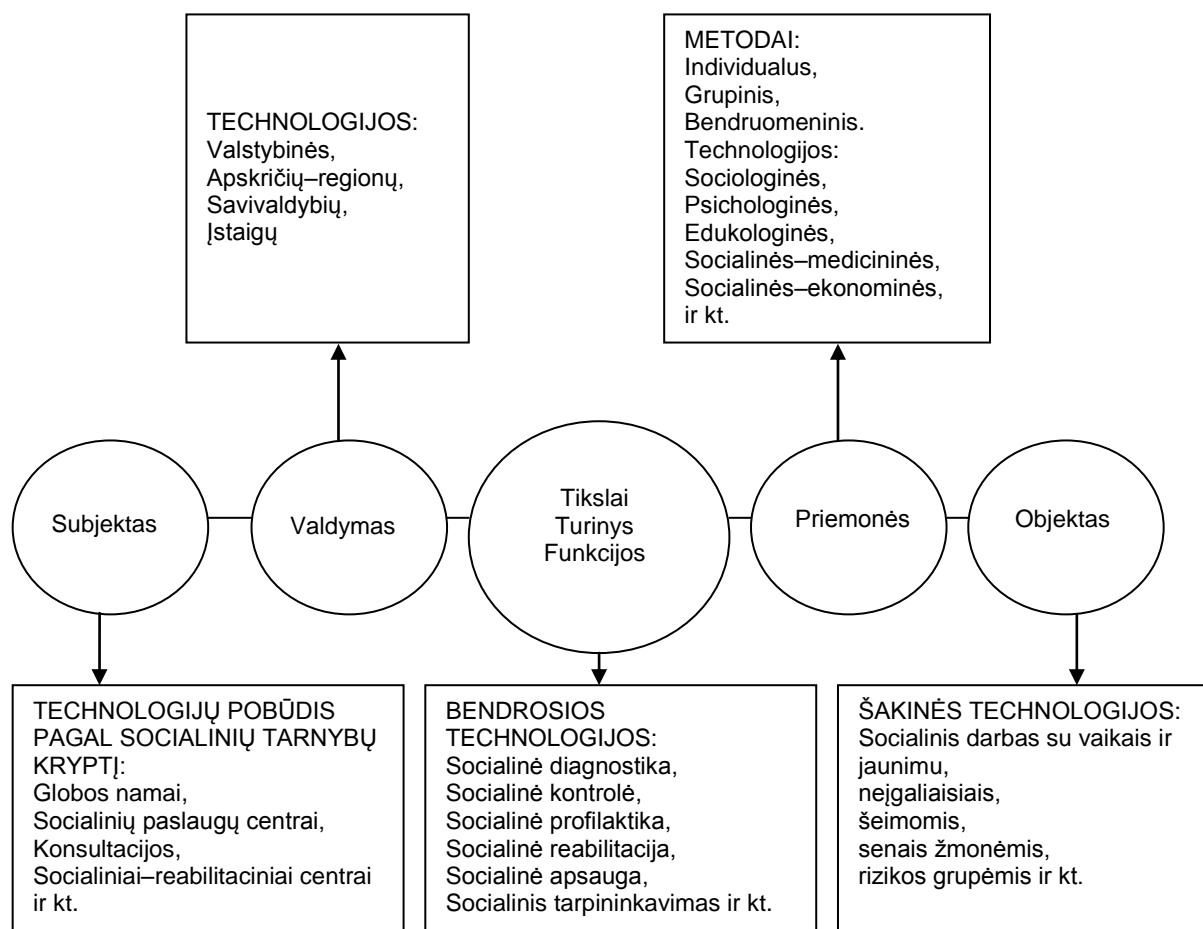
Taigi tipizuojant technologijas atsižvelgiama į žinias apie konkrečią sritį bei objektus, kuriems taikytinos šios technologijos, kad būtų pritaikyti tinkamiausi poveikio metodai ir būdai siekiant optimalaus jų funkcionavimo, plėtojimosi bei savirealizacijos.

Socialinio darbo technologijų specifiškumas

Kaip teigia I. Zainiševas (2000) ir V. Kurbatovas (1999), socialinė sfera yra labai plati ir nuolat randasi naujų socialinių mokslų sąvokų bei kriterijų, kurie kuria naujus klasifikacijų tipus arba nušviečia juos naujais aspektais, o pastarieji mažina bendrumą.

Socialinis darbas yra santykinai savarankiška struktūra ir laikytina tam tikra sistemų rūšimi. Išskiriant socialinio darbo technologijas būtina atsižvelgti į bendrąją sistemų tipologizaciją. Socialinis darbas kaip sistema turi sudedamąsias dalis: socialinį darbą kaip mokslą, teorinę discipliną ir specifinę veiklą, kurie gali tapti socialinio darbo technologijų skirstymo pagrindu.

1 schema. Socialinio darbo technologijos

Socialinio darbo kaip mokslo technologijos sėkmingos todėl, kad sisteminamos objektyvios žinios apie analizuojamos (t. y. socialinės) realybės sritį bei taikomos teorinės išvados sprendžiant praktines problemas.

Socialinio darbo kaip mokomosios disciplinos technologizacija traktuojama kaip pagrindinių socialinio darbo kryptių, instrumentarijos bei metodų visuma, kuri yra informacinio ir mokomojo pobūdžio. Ji sietina su švietimo ir ugdymo (universitetinio ir neuniversitetinio lygmenų) technologijomis, kurias lemia studijų planai, programos, mokymo formos, modulių turinio specifiškumas.

Analizuojant socialinį darbą kaip veiklą technologizaciją galima traktuoti kaip valstybinių, visuomeninių, privačių socialinių tarnybų bei profesionalų poveikio metodų bei būdų visumą, skirtą labiausiai neapsaugotų gyventojų sluoksnių gerovei užtikrinti.

Būtent socialiniame darbe, kaip specifinėje žmogiškoje veikloje, technologijos įgauna apibendrintą išraišką, aprėpiančią susistemintas teorines žinias, gebėjimus bei praktinę patirtį (Cholostova, Sorvina, 2001; Pavlionok, 1999). Socialinis darbas kaip veikla turi savo struktūrą, sudarytą iš objekto, subjekto, tikslo, valdymo, turinio bei priemonių (žr. 1 schemą). Visos šios sudedamosios dalys sudaro darnią sistemą, yra viena nuo kitos priklausomos, sąveikauja tarpusavyje ir kiekviena jų gali tapti tipologizacijos pagrindu.

Nepaisant socialinio darbo technologijų tipologizacijos įvairialypiškumo, akivaizdu, kad aukšto lygio technologijos turi būti rezultatyvios (skirtos tam tikriems tikslams siekti), įvairiapusės (naudotinos įvairios kiekybės ir kokybės objektams), operatyvios (taupančios laiko sąnaudas), ekonomiškos (taupančios išteklių sąnaudas), lanksčios (pritaikomos kintančioms sąlygoms), taip pat patikimos, patogios taikyti.

Išvados

Socialinių technologijų taikymas apima žmogaus ir aplinkos santykius, leidžia greitai ir kokybiškai keisti socialinius procesus pageidaujama linkme minimaliomis sąnaudomis.

Socialinės būties įvairovė skatina kompleksines problemas, kurioms spręsti neužtenka „izoliuotų“ technologijų. Geriausių rezultatų galima tikėtis naudojant suderintą technologijų „ansamblį“ kaip visumą.

Technologizacija yra daugiaplanis ir nevienareikšmiškas procesas, atsiskleidžiantis savu „spindesiu“ ir „skurdu“. Socialinės (tarp jų ir socialinio darbo) technologijos dėl sparčios visuomenės raidos dinamikos ir išteklių ribotumo yra pasmerktos tobulėti. Kita vertus, jokia technologijų sistema nesuteikia visiškos sėkmės bei efektyvumo garantijų, nes daugelis socialinių procesų arba problemų yra sunkiai kontroliuojamos arba priskirtinos nuolat visuomenėje esančių ar kiekviename jos raidos etape atsirandančių problemų grupei (pvz., skurdas, ligos, diskriminacija, kvaišalai ir kt.).

LITERATŪRA

1. Lietuvos Respublikos Vyriausybės žinios (1990–2000). – Vilnius: VĮ Seimo leidykla.
2. Smelser N. J. Handbook of Sociology. – California: Sage Publications, 1988.
3. Thomas E. J. Designing Interventions for the Helping Professions. – California: Sage Publications, 1984.
4. Turner J. H. The Structure of Sociological Theory. – California: Wadsworth, 1990.
5. Бочарова В. Г. Педагогика социальной работы. – Москва: SvR Аргус, 1994.
6. Данакин Н. С. Теоретические и методологические основы социального управления. – Москва: ИКАР, 1996.
7. Зайнишев И. Г. (Ред.) Технология социальной работы. – Москва: ГИЦ ВЛАДОС, 2000.
8. Иванов В. А. Социальные технологии в современном мире. – Москва: Славянский диалог, 1996.
9. Курбатов В. И. (Ред.) Социальная работа. – Ростов-на-Дону: Феникс, 1999.
10. Павленок П. Д. (Ред.) Основы социальной работы. – Москва: ИНФРА-М, 1999.
11. Патрушев В. И. Введение в теорию социальных технологий. – Москва: ИКАР, 1998.

12. **Холостова Е. И.** (Ред.) Технологии социальной работы. – Москва: ИНФРА–М, 2001.
13. **Холостова Е. И., Сорвина А. С.** (Ред.) Социальная работа: теория и практика. – Москва: ИНФРА–М, 2001.

TECHNOLOGICAL PROCESS OF SOCIAL WORK

Assoc. Prof., Dr. Daiva Alifanovienė

Šiauliai University

Summary

The article analyses social technologies as the element of human culture and a certain type of social theories, investigating qualitative and quantitative changes in social environment. This phenomenon is perceived as a certain system of methods and ways, ensuring the successful functioning of a person in social environment.

Social work is presented as one the types of human activities. As any other activity it has its structure, where the functions of every component are significant and gain importance in the relationship with other components. Such harmonically operating structures are treated as relatively independent systems, which are incorporated into a general social system and form the harmonious whole.

Social work in this context is presented as the whole of relatively independent different social technologies, which forms a unanimous system of various methods and ways of impact, used by social workers in different social, seeking a favorable solution of clients' problems.